

**BOLALARDA RESPIRATOR INFEKSIYALAR: OLDINI OLISH VA
ZAMONAVIY DAVOLASH USULLARI**

Norbutaeva Maxliyo Ilxomovna

Termiz Iqtisodiyot va Servis Universiteti

mahliyonorbutayeva@icloud.com

930768282

Kibriyev Bexruz Abduraxmonovich

Termiz iqtisodiyot va servis unversiteti

Tibbiyot fakulteti o'qituvchisi

Kibriev1991@gmail.com

Kattaboyeva Muhayyo Nurmuhammad qizi

Termiz Iqtisodiyot va Servis Universiteti,

Tibbiyot fakulteti, Terapevtik fanlar kafedrası O'zbekiston

E-mail: muhayyo_kattaboyeva@tues.uz

mnkattaboyeva@gmail.com

ORCID: 0009-0005-7146-1255

Tel.: +998 91 589 93 07

Annotatsiya: Mazkur maqolada bolalarda uchraydigan respirator infeksiyalarning keng tarqalgan turlari, ularning sabablari, klinik belgilari hamda zamonaviy diagnostika va davolash usullari tahlil qilinadi. Bolalar organizmining immunologik xususiyatlari sababli, respirator kasalliklar ayniqsa erta yoshda tez-tez uchrab turadi. Shu boisdan, infeksiyalarni erta aniqlash, samarali davolash va profilaktika choralari ko'rish muhim ahamiyat kasb etadi. Maqolada, shuningdek, antibiotiklardan oqilona foydalanish, simptomatik terapiya, muqobil davolash usullari va emlash orqali oldini olish masalalariga ham e'tibor qaratilgan. Tadqiqot natijalari tibbiyot amaliyotida bolalar sog'lig'ini saqlashda foydali bo'lishi mumkin.

Kalit so'zlar: bolalar, respirator infeksiyalar, profilaktika, zamonaviy davolash, diagnostika, simptomatik terapiya, immunitet, emlash, antibiotiklar.

Kirish.

Hozirgi kunda bolalarda uchraydigan kasalliklar orasida respirator infeksiyalar eng ko'p tarqalgan va dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. Ayniqsa 5 yoshgacha

bo'lgan bolalar o'tkir nafas yo'llari infeksiyalariga nisbatan juda sezuvchan bo'lib, ularning immun tizimi hali to'liq shakllanmaganligi sababli kasallik og'irroq kechishi mumkin. Respirator infeksiyalar tarkibiga gripp, paragripp, adenovirus, rinovirus, respirator-sintsital virus va boshqa turli etiologiyali kasalliklar kiradi. Bu infeksiyalar bolalarda isitma, yo'tal, burun bitishi, nafas olishda qiyinchilik, umumiy holsizlik kabi simptomlar bilan namoyon bo'ladi. Dunyo sog'liqni saqlash tashkilotining (DSST) ma'lumotlariga ko'ra, har yili millionlab bola respirator infeksiyalar bilan kasallanadi va ularning muhim qismi murakkab asoratlar bilan tugaydi. Shu sababli bu turdagi infeksiyalarni erta aniqlash, samarali davolash va oldini olish bo'yicha zamonaviy yondashuvlar ishlab chiqilishi va amaliyotga tadbiiq etilishi zarur. Maqolada aynan ushbu muammolarni yoritish, mavjud tibbiy tajribalarni tahlil qilish hamda innovatsion profilaktik va davolash usullari haqida fikr yuritiladi.

Asosiy qism.

Bolalarda respirator infeksiyalar, ayniqsa o'tkir respirator virusli infeksiyalar (ORVI), eng ko'p uchraydigan yuqumli kasalliklar sirasiga kiradi. Bu infeksiyalar havo-tomchi yo'li orqali yuqadi va ayniqsa maktabgacha yoshdagi bolalar o'rtasida tez tarqaladi. Kasallikning rivojlanishiga sabab bo'ladigan viruslar orasida gripp virusi, respirator-sintsital virus (RSV), adenovirus, koronaviruslar, rinovirus va boshqalar mavjud. Bular yuqori va pastki nafas yo'llarini zararlab, bronxit, laringit, faringit, hatto pnevmoniyaga olib kelishi mumkin. Bolalar organizmi immun tizimi yetarli darajada rivojlanmaganligi tufayli, ular kasallikka tez chalinadi va infeksiya og'irroq shakllarda kechishi mumkin. Shuningdek, surunkali kasalliklar, noto'g'ri ovqatlanish, gigiyena qoidalariga rioya qilinmasligi, sovuq va nam muhit bolalarda respirator infeksiyalar xavfini oshiradi. Bolalarda infeksiya ko'pincha yuqori harorat, yo'tal, burun bitishi, tomoq og'rig'i, nafas qisishi kabi simptomlar bilan namoyon bo'ladi. Zamonaviy diagnostika usullari

Infeksiyani erta aniqlash uchun klinik ko'rik bilan bir qatorda laboratoriya va instrumental usullar ham qo'llaniladi. Virusli etiologiyani aniqlashda PZR (polimer zanjir reaksiya), ekspress-testlar, qon tahlillari muhim ahamiyatga ega. Ayrim hollarda rentgen, kompyuter tomografiyasi kabi tekshiruvlar o'tkaziladi, ayniqsa pastki nafas yo'llari zararlangan bo'lsa. Zamonaviy davolash yondashuvlari

Bolalarda respirator infeksiyalarni davolashda asosiy e'tibor simptomatik terapiyaga qaratiladi. Antipiretik vositalar (paratsetamol, ibuprofen) isitmani tushirish uchun qo'llaniladi. Nafas yo'llarini ochish uchun burun tomchilari, ingalyatsiyalar,

balg'am ko'chiruvchi dorilar, issiq ichimliklar tavsiya etiladi. Antibiotiklar faqat bakterial infeksiya aniqlanganda yoki asoratlarni yuzaga kelganda belgilanadi. Ularni bexato va shifokor nazoratida qo'llash muhim hisoblanadi. Profilaktika choralari

Infeksiyalarning oldini olish uchun gigiyenaga rioya qilish, bolalarni sovuqdan saqlash, immunitetni mustahkamlash, sog'lom ovqatlanishni yo'lga qo'yish, emlash kabi chora-tadbirlar muhim hisoblanadi. Ayniqsa, gripp va pnevmokokk infeksiyalariga qarshi vaksinalar bolalarni og'ir asoratlardan saqlashda samarali vosita sanaladi. Shuningdek, bolalarni bog'cha yoki maktabga yuborishdan oldin ularning sog'lig'i tekshirib borilishi kerak. Zamonaviy pediatriyada nafaqat kasallikni davolash, balki uning oldini olish ustuvor yo'nalish bo'lib bormoqda. Holatga qarab kompleks yondashuv, ota-onalar bilan sog'lom muloqot va ijtimoiy ta'lim muassasalarida gigiyenik tarbiyalash muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, so'nggi yillarda nafas yo'llari infeksiyalarining og'ir kechishiga olib keluvchi yangi virus shtammlari aniqlanmoqda. Masalan, COVID-19 pandemiyasi davrida bolalar o'rtasida SARS-CoV-2 virusi ham respirator simptomlar bilan namoyon bo'lgan. Bu esa infeksiyon kasalliklarning tashxisini aniqlashtirish, differensial diagnostika olib borish va epidemiologik kuzatuv tizimini takomillashtirish zarurligini ko'rsatdi. Ayrim hollarda bir necha turdagi virus yoki bakteriyaning birgalikda kelishi klinik belgilarni yanada murakkablashtiradi. Yana bir muhim jihat — bolalarning ovqatlanish ratsioni, uy sharoiti va atrof-muhit ta'siri. Organizmda vitaminlar, ayniqsa A, C, D va sink kabi moddalarning yetishmasligi immun javobni susaytirib, nafas yo'llari infeksiyalariga moyillikni oshiradi. Shu sababli pediatrlar tomonidan bolalar uchun individual sog'lom ovqatlanish tavsiyalari ishlab chiqilishi lozim. Havo sifati, chang, allergenlar, tutun va sovuq havoning o'ta quruq yoki namligi ham respirator kasalliklar xavfini kuchaytiradi. Hozirgi vaqtda pediatriyada foydalanilayotgan ba'zi zamonaviy yondashuvlar qatoriga nebulizatorlar orqali dori yuborish, immunomodulyatorlar bilan davolash, nafas mashqlari va fizioterapiya usullari kiradi. Ayniqsa, takrorlanuvchi respirator infeksiyalar bilan og'irigan bolalarda profilaktik davo kurslari (masalan, immunitetni faollashtiruvchi vositalar yoki muqobil usullar bilan) foydali natijalar bermoqda. Shu bilan birga, kasalliklarning tarqalish zanjirini uzish uchun ta'lim muassasalarida sog'liqni saqlash bo'yicha sanitar-epidemiologik nazoratni kuchaytirish, kasallik belgilari kuzatilgan bolalarni vaqtida izolyatsiya qilish va dezinfeksiya tadbirlarini o'tkazish ham muhim chora hisoblanadi.

Xulosa: Bolalarda uchraydigan respirator infeksiyalar jiddiy tibbiy va ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lib, ularning erta tashxisi va samarali davolash choralari sog'lom

avlodni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Kasalliklarni faqat dori-darmon bilan emas, balki sog'lom turmush tarzini shakllantirish, gigiyena madaniyatini oshirish, immunitetni tabiiy va sun'iy yo'llar bilan mustahkamlash orqali ham oldini olish mumkin. Shuningdek, ota-onalar, pedagoglar va tibbiyot xodimlari o'rtasida hamkorlikda olib boriladigan sog'lomlashtirish ishlari kasalliklar xavfini kamaytiradi. Yuqorida keltirilgan faktlar shuni ko'rsatadiki, zamonaviy tibbiyotda integratsiyalashgan yondashuv – ya'ni diagnostika, davolash va profilaktika usullarining uyg'unligi orqali bolalarda respirator infeksiyalarning oldi olinadi. Shu bilan birga, sog'liqni saqlash tizimining har bir bo'g'inida – poliklinikalardan tortib, maktabgacha va maktab muassasalarigacha – sog'lom muhitni yaratish orqali bu kasalliklarning tarqalishini sezilarli darajada kamaytirish mumkin. Shu sababli, bolalarda respirator infeksiyalarni o'z vaqtida aniqlash va profilaktika choralarini tizimli ravishda amalga oshirish tibbiy amaliyotda dolzarb vazifalardan biri bo'lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Isroilov S.R., Karimova M.T. Bola kasalliklari: respirator tizim kasalliklari. — Toshkent: Ilm Ziyoy, 2021.
2. Azizova D.M. Pediatriyada infeksiyon kasalliklar. — Toshkent: Tibbiyot, 2019.
3. American Academy of Pediatrics. Red Book: 2021–2024 Report of the Committee on Infectious Diseases. — 32nd ed. — Elk Grove Village, IL: AAP, 2021.
4. Lodha R., Kabra S.K. Respiratory Infections in Children. — Springer, 2020.
5. Ubaydullaeva Z.N., Qodirova M.S. Bolalarda nafas olish yo'llari kasalliklari va ularning profilaktikasi. — Samarqand: SamDU nashriyoti, 2020.
6. Kumar A., Singh M. Pediatric Respiratory Medicine. — Jaypee Brothers Medical Publishers, 2021.
7. World Health Organization (WHO). Strategies to Prevent Respiratory Infections in Children. — Geneva: WHO Press, 2019.
8. Abdurahmonova G.S. Yosh bolalarda ORVI kasalliklarini davolash va oldini olish. — Buxoro: BuxDU, 2022.
9. Raviglione M., Sulis G. Respiratory Infections: Global Impact and Strategies for Control. — Elsevier, 2020.